

نقش شبکه های اجتماعی در روابط اعضای خانواده های منطقه ۴ شهر تهران

آرزو براتی

دانش آموخته کارشناسی ارشد پژوهش علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران

barezou@gmail.com

مجید کفاشی

دانشیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران

majidkafashi@gmail.com

چکیده

هدف این پژوهش بررسی و کاربرد شبکه های اجتماعی و جایگاه ویژه ایست که در ساختار زندگی خانواده ها پیدا کرده است و ارتباطات خانوادگی را از لحاظ کیفیت در تعامل افراد خانواده در روابط درون گروهی و برون گروهی اعضای خانواده دستخوش تغییر نموده است. در این تحقیق دیدگاه های مازلو، پارسونز، گیدنز، مرتون، رامرز، به عنوان چارچوب نظری انتخاب شدند. روش تحقیق این پژوهش، پیمایشی و ابزار سنجش، پرسشنامه پنج گزینه ای مبتنی بر مقیاس لیکرت است. اعتبار محتوایی ابزار سنجش با توجه به CVR بدست آمده برای شبکه های اجتماعی ۸۱٪ و برای روابط اعضای خانواده ها ۸۲٪ بدست آمده است که نشان از همبستگی گویه های مقیاس است. اعتبار محتوایی دیگر طبق آلفای کرونباخ انجام شده است که به ترتیب شبکه های اجتماعی ۹۱٪ و روابط خانواده ها ۸۱٪ را به خود اختصاص داده که هر دو در حد بالایی است. جامعه آماری خانواده های منطقه ۴ دارای ۹ ناحیه است که بر اساس روش تصادفی ساده در نمونه آماری ناحیه ۱ انتخاب گردید. حجم نمونه آماری بر اساس فرمول کوکران ۳۸۴ نفر می باشد که در این میان ۱۹۲ نفر به والدین و ۱۹۲ نفر به فرزندان اختصاص یافته است. با مطالعات انجام شده در این پژوهش به این نتیجه می رسیم که بین نحوه استفاده از شبکه های اجتماعی و روابط اعضای خانواده ها ارتباط وجود ندارد. بین میزان استفاده از شبکه های اجتماعی و کیفیت روابط اعضای خانواده ها ارتباط وجود دارد. بین محتوای شبکه های اجتماعی و روابط درون گروهی اعضای خانواده ها ارتباط وجود دارد. بین محتوای شبکه های اجتماعی و روابط برون گروهی اعضای خانواده ها ارتباط وجود دارد. بین انگیزه استفاده از شبکه های اجتماعی و روابط اعضای خانواده ها ارتباط وجود دارد. جزئیات بیشتر در این مقاله اشاره شده است.

کلید واژه ها : شبکه های اجتماعی ، روابط خانواده ها

مقدمه

اخیرا مطالعات متعددی در زمینه های شبکه اجتماعی در روابط اعضای خانواده در جوامع مختلف صورت گرفته است . از یک طرف پایه بنیادین اجتماع که خانواده نام دارد ، سلول سازنده زندگی انسان ، خشت بنای جامعه ، کانون اصلی حفظ سنت ها ، هنجارها و ارزش های اجتماعی است . و شالوده استوار پیوندهای اجتماعی و روابط خویشاوندی و کانونی برای بروز و ظهور عواطف انسانی و پرورش اجتماعی است که با ورود شبکه های اجتماعی روابط اعضای خانواده ها را تحت تأثیر خود قرار داده است . و ماهیت خانواده ها را از نظر چارچوب پرورشی ، عاطفی و روابط درون گروهی و برون گروهی با تمام مؤلفه های آن تحت تأثیر خود قرار داده و تغییر پیدا کرده است .

بیان مسأله

خانواده در تمام فرهنگ ها کانون شکل گیری هویت فرد است هیچ فردی جدا از خانواده اش قابل تعریف نیست و خانواده رکن اصلی سازنده ی فرد و شخصیت اوست (ثنایی ، ۱۳۷۹)

۲

خانواده شالوده استوار پیوند اجتماعی ، روابط خویشاوندی و کانونی در جهت بروز و ظهور عواطف انسانی و مکانی برای پرورش اجتماعی است (کفاشی ، مجید ۱۳۸۸) که به عنوان نخستین نهاد زندگی اجتماعی نقش به سزایی در رشد اجتماعی و روانی فرزند دارد .

خانواده واحدی است که بر اساس ازدواج پدید می آید و از آغاز پیدایی خود ، همچون حریمی امن ، زندگی انسان را در بر گرفته و موج تازه ایی در درون شبکه خویشاوندی ایجاد می کند که شمار زیادتری از خویشاوندان را نیز به هم پیوند می دهد . انسان در خانواده ، فر آیند جامعه پذیری می آموزد که مجموعه ایی از باید و نباید ها است و بالاخره نقش هایی را در روابطش با دیگران یاد می گیرد .

تعاریف فوق نشان دهنده اهمیت فوق العاده این بنیان کوچک اجتماعی و تأثیر آن در تمامی شئون زندگی افراد به ویژه فرزندان است . امروزه شیوه های ضربه زدن به فرهنگ و هویت ملی یک کشور تغییر یافته و دشمنان سعی می کنند از طریق جنگ نرم افزاری به فرو پاشی بنیان خانواده و آرا و عقاید جوانان آن مرز و بوم نایل آیند .

مفهوم شبکه های اجتماعی در سال ۲۰۰۴ میلادی با حضور شبکه اورکات تحت مالکیت شرکت گوگل در میان کاربران ایرانی وارد شد و به سرعت مورد توجه قرار گرفت . چندی بعد ، فیلتر شدن اورکات این اقبال را از میان برد . اولین شبکه اجتماعی مجازی ایرانی کلوب است . این شبکه به دلیل دارا بودن بسیاری از ویژگی ها و استانداردهای شبکه های اجتماعی جهانی همواره مورد اقبال کاربران ایرانی بوده و در سالهای اخیر نیز از جمله پایگاه های اینترنتی برتر داخلی بوده است . (به نقل از سانجای و همکاران ، ۲۰۱۳ و به نقل از پور خاتون ، ۱۳۹۱)

اولین همایش بین‌المللی و سومین همایش ملی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

در دنیای امروز، شبکه‌های اجتماعی نقش بسیار مهمی در روابط مردم در سرتاسر جهان ایفا می‌کند. به طوری که جزیی جدایی ناپذیر از زندگی بیشتر مردم تبدیل شده‌اند. این در حالی است که اساس پیدایش این شبکه‌ها تسهیل و کوتاه نمودن مسیر ارتباطی میان افراد جامعه تلقی می‌گردد. در ایران این پدیده، نه چندان نو ظهور روز به روز بر خیل مشتاقان خود می‌افزاید. شاید در گذشته نه چندان دور افراد شناخت کمی نسبت به ماهیت و چگونگی استفاده از این شبکه داشتند، اما این روزها در زندگی روزمره شاهد آن هستیم که طیف متفاوت مردم راجع به این شبکه‌ها با هم صحبت و تبادل اطلاعات می‌نمایند. طبقات مختلف در جامعه از زن و مرد، جوان و پیر، با سواد و بی‌سواد، از آن حرف می‌زنند. عده‌ایی بسیار مخالف آن‌ها بوده، وجودشان را باعث مضرات اجتماعی و فساد اخلاقی برای طبقات جامعه دانستند و مایل به بستن، تعطیل و فیلتر کردن آن‌ها هستند و در مقابل، عده‌ایی دیگر آنها را مظاهری از تمدن جدید شمرده، وجود آنها را برای پیوستگی‌های اجتماعی مفید، لازم می‌دانند. فراگیر شدن استفاده از این پدیده، پیامدهای مثبت و منفی بسیاری را بر زندگی ما القا نموده و در مواردی نیز تبعات گریزناپذیری را بر ما تحمیل داشته است. تا آنجائیکه بعضا اصطلاحات مرسوم در این شبکه‌ها بخشی از فرهنگ محاوره افراد جامع ما را تشکیل می‌دهند. (ارونه، ۱۳۹۱)

شبکه‌های اجتماعی نقش پررنگی در دنیای امروز دارند و نمی‌توان آن‌ها را نادیده گرفت. این سایت‌ها بر ابعاد مختلف زندگی فردی اجتماعی افراد و در سطح کشورها و حتی بین‌المللی تأثیر گذارند و به همین دلیل در حال گسترش هستند و در آینده نقش به مراتب بیشتر و مهم‌تری را در زندگی بازی می‌کنند. (اسلامی، ۱۳۹۱)

پدیده شبکه‌های اجتماعی یک شمشیر دو لبه است، یعنی هم فرصت است و هم تهدید و هم سازنده است و هم تخریب‌کننده، هم توسعه‌دهنده ذهن است و هم اسیرکننده آن. همچنین پیشرفت‌های جدید در حوزه فناوری مفاهیم جدیدی چون: دهکده جهانی، جامعه اطلاعاتی، جامعه مجازی و فرهنگ مجازی را پدید آورده است که پیامدهای عملی کردن این مفاهیم تأثیرات خوب و بد بسیاری را بر فرهنگ‌های مختلف دارد و آنها را پیش از گذشته در عرض تبادل، در هم آمیختگی و رویارویی با یکدیگر قرار می‌دهد (به نقل از جهانگیر، ۱۳۸۳ و به نقل از رضایی، ۱۳۹۲)

در سال‌های نخستین ورود تلفن همراه به ایران، ابزار خاص برای مدیران ارشد بنگاه‌های کسب و کار یا فناوری‌گران قیمت و خاص در طبقات بالای جامعه بود، اما اکنون تلفن همراه روز به روز رایج‌تر و همگانی‌تر می‌شود. هر چه بیشتر در میان در میان گروه‌های مختلف اجتماعی نفوذ کرده و به جزئی از زندگی روزمره افراد تبدیل می‌شود. با نگاهی به تغییر آگهی‌های تبلیغاتی این وسیله، می‌بینیم که اگر چه در ابتدا این وسیله اغلب در دست مرد میان‌سال که به ظاهر شغل موفقی داشت، تصور می‌شد. اما امروز جوانان یا زنان در حال استفاده از آن، به تصویری معمولی تبدیل شده است. محتوای متون تبلیغاتی نیز بر این نکته تأیید دارد که تلفن همراه تنها ابزاری برای تماس‌های کاری یا فوری نیست، بلکه بیشتر بر جنبه‌های اجتماعی آن تأیید دارد.

در دنیای ماشینی و شهری امروز که والدین فرصت چندانی برای صرف وقت با فرزندان را ندارند و از طرف دیگر تک‌فرزندی بودن خانواده‌ها، والدین ساده‌ترین راه را برای سرگرم نمودن فرزندان انتخاب می‌نمایند، بدین صورت که ابزارهایی همچون تلفن همراه، لپ‌تاپ و ... را در اختیار فرزند دلبندشان قرار می‌دهند تا او در اتاق خود به کار با آنها مشغول شود، حال آنکه

اولین همایش بین المللی و سومین ملی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

فرزند تنها از نظر فیزیکی در محیط امن خانه به سر می برد ولی در عمل از طریق این وسایل بویژه موبایل به دنیایی به مراتب بزرگتر از محیط پیرامونش قدم می نهد و با چیزهایی مواجه می شود که بسیاری از پدران و مادران از وجود آنها آگاه نیستند و از طرفی فرهنگ فراغت جوانان در ایران به سرعت تحت تأثیر فرهنگ رسانه های دیجیتال قرار گرفته است. تلفن همراه به شکل جدیدی از سانه های ارتباطی، مرزهای جدیدی را در شکل دهی به ارزش ها و هویت جوانان ایجاد کرده و علاوه بر تسهیل و تسریع برقراری ارتباط، الگوهای ارتباطی جوانان را نیز دستخوش تغییرهایی ساخته است (ذکایی و ولی زاده، ۱۳۸۸)

با توجه به تأثیری که شبکه های اجتماعی مخصوصاً شبکه های موجود در موبایل در روابط درون گروهی اعضای خانواده، همینطور در رباط برون گروهی آن ها که توانسته سرمایه اجتماعی خانواده ها را تحت تأثیر خود قرار بدهد و با توجه به ریشه های سنتی و مذهبی و دینی که در خانواده های ایرانی وجود دارد در واقع یک نوع تعارض و مشکلاتی را شاهد خواهیم بود از طرفی نوع اثری که شبکه های اجتماعی بر روی خانواده ها دارد از لحاظ سن، جنس، موقعیت شغلی و میزان تحصیل بسیار متفاوت بوده که باید مورد بررسی لازم قرار بگیرد. مطالب بیان شده در پایان بیان مسئله این پژوهش باید خاطر نشان می کند که در این تحقیق به دنبال پاسخ این پرسش هستیم که آیا بین نقش شبکه های اجتماعی روابط اعضای خانواده های منطقه ۴ شهر تهران ارتباط دارد؟

جوانان به خاطر داشتن روحیه تنوع طلبی، خلاقیت، گرایش به برقراری ارتباط با دیگران، حس کنجکاوی و علاقه به داشتن زندگی متفاوت به عضویت در شبکه های اجتماعی گرایش بیشتری دارند. آن ها در این شبکه ها با توجه به محدودیت های اجتماعی که در جامعه ایران وجود دارد به تبادل اطلاعات، کسب خیر و دوست یابی می پردازند. شبکه های اجتماعی فی نفسه ابزاری برای بی هویتی نیستند ولی اگر جوانان آگاه نباشند و از کارکردهای نادرست این رسانه اجتماعی اطلاع نداشته باشند، این ابزار تبدیل به تهدیدی جدی برای جوانان و جامعه خواهد شد. شبکه های اجتماعی همانند شمشیر دولبه هستند که اگر از آن ها درست استفاده نشود بیشترین آسیب را به کاربر خواهند رساند، بنابراین به جای منع جوانان به استفاده از این رسانه های اجتماعی بهتر است آنها را از فرصت ها و تهدیدهای این رسانه اجتماعی آگاه کرد (امیرپور و گریوانی، ۱۳۹۲)

سابقه داخلی و خارجی پژوهش

پیشینه داخلی

ناظری، (۱۳۹۲) در پایان نامه کارشناسی ارشد خود در دانشگاه علامه طباطبایی، میزان تفاوت معیارهای دوست یابی نوجوانان در فضای مجازی و غیر مجازی را بررسی کرده است. پژوهش مذکور بیانگر این مطلب است که معیارهای دوست یابی در فضای مجازی و غیر مجازی، دارای تفاوت های معناداری با یکدیگر است که می تواند نشانگر رابطه میان عضویت و حضور در شبکه های اجتماعی اینترنتی و تغییرات سبک زندگی افراد باشد. چنانچه در بررسی عوامل مختلف مؤثر در انتخاب دوست در دنیای واقعی مشخص شد که از نظر پاسخگویان مهمترین عامل «هم سن» بودن است. همچنین اظهار محبت و مهربانی از جانب طرف مقابل «تأیید خانواده»

اولین همایش بین المللی و سومین همایش ملی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

«مشترکات دینی و عقیدتی» و «هم جنس بودن» از دیگر عوامل مهم در انتخاب دوست در دنیای واقعی اظهار شده است. در حالی که در بررسی عوامل مؤثر در انتخاب دوست در دنیای مجازی مهم ترین دلیل «آشنایی تصادفی با وی» عنوان شده است. «اظهار مهربانی و محبت از سوی دیگر» و «قرار داشتن فرد مورد نظر در کانون توجه دیگران» بیان شده است.

از دیگر عوامل مهم در انتخاب دوست در شبکه های اجتماعی، رابطه میان عضویت و حضور در شبکه های اجتماعی و تغییر در سبک دوست یابی افراد است. در مقایسه معیارهای دوست یابی در دنیای مجازی و واقعی مشخص شد که بیشتر معیارهای دوست یابی در اینترنت و دنیای واقعی تفاوت معنی داری با یکدیگر دارند.

دژبانی، (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان آسیب های نو پدید با شبکه های اجتماعی و مجازی در خانواده های ایرانی به این نتیجه رسیدند که ضمن برجسته ساختن اهمیت نهاد خانواده ها و مورد تهدید قرار گرفتن آن از سوی شبکه های اجتماعی مجازی، پیشنهاداتی به منظور آشنایی هر چه بیشتر خانواده ها با تهدیدات فضای مجازی و استفاده صحیح از فضای مجازی و نیز راهکارهایی جهت پیشگیری به کاهش تهدیدات اینترنتی و روابط فرهنگی آموزشی و خانواده با توجه به هنجارهای جامعه ارائه شده است.

پیشینه خارجی

۵

رای و جات (۲۰۱۰) در مقاله‌هایی با عنوان تأثیر رسانه های الکترونیکی بر کودکان بیان کردند شبکه های اجتماعی، بازی های رایانه ای، گوشی تلفن همراه، رادیو و تلویزیون، و سینما در زندگی کودکان از نقش محوری برخوردار است. رسانه های ارتباط جمعی در رفتار فردی و اجتماعی کودکان تأثیر بسزایی از خود بر جای می گذارند. در رابطه با استفاده وسیع کودکان از رسانه های ارتباط جمعی، ما تصمیم گرفتیم که تأثیر رسانه جمعی را بر روی سلامت کودکان (خشونت، مصرف دخانیات، مشروبات الکلی و رفتارهای پرخطر جنسی) مورد بررسی قرار دهیم. به طور همزمان، ممکن است رسانه های ارتباط جمعی بر روی سلامت کودکان اثر مثبت از خود بر جای گذارند. در نتیجه، ما باید راهکارهایی جهت بهینه سازی نقش رسانه در جامعه ارائه دهیم تا بتوانیم از رویکردهای مثبت آن بهره‌مند گردیم و اثرات منفی را کاهش دهیم. ما باید به نحوه کاهش اثرات منفی رسانه و تبدیل آن به اثرات مثبت آشنا شویم.

در یک جمع بندی به این نتیجه می رسیم بر اساس پیشینه های داخلی (ناظری، ۱۳۸۷) در روابط اجتماعی جوانان و نوجوانان از لحاظ ماهیتی در دوست یابی با ورود شبکه های اجتماعی تغییرات گسترده ای به چشم می خورد و ساختار سرمایه اجتماعی پیوندی را در زمینه دوست یابی جوانان تغییر داده و انتخاب دوست با مؤلفه های ریشه ایی که در جامعه ما وجود داشت از بین رفته و یک دوستی مجازی بدون معیارهای درست و منطقی به چشم می خورد که جوانان و نوجوانان را دچار تعارض فکری و شخصیتی می کند همینطور در پژوهش (دژبانی، ۱۳۹۱) که آسیب های این شبکه ها در خانواده ها به مراتب بیشتر از کاربردی بودن این شبکه ها در خانواده های ایرانی است. وهمین حین در پیشینه خارجی (رای، جات، ۲۰۱۰) هم آسیب های شبکه های اجتماعی و بازبهای یارانه ایی و غیره ... بر اخلاق و رفتار کودک اثر می گذارد و در واقع بر اساس پژوهش های انجام شده تهدیدات سایبری یک پدیده جهانی است. ودر واقع در جوامع این مطلب را می طلبید که چه در خانواده و چه جامعه راهکارهای

اولین همایش بین‌المللی و سومین همایش ملی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

اساسی در نظر گرفته شود. اولاً چرا که انتقال ضد ارزش‌ها به جوانان و نوجوانان دعای شدن این ضد ارزش‌ها ثانیاً عدم تحرک و پویایی سکون و به دنبال آن افسردگی و تهدید سلامت روانی جوانان و جامعه به دنبال آن آسیب‌های اجتماعی را به همراه دارد و بی‌نتیجه ماندن تربیت والدین که با اصول و چارچوب فرهنگی صحیح برای فرزندان برنامه ریزی کرده و یک نوع تعارض شدید بین افراد خانواده و طلاق عاطفی بین زوجین و فرزندان و والدین که در واقع با راهکارهایی مانند ۱- برگزاری کلاس آموزشی در مدارس ۲- آگاهی و هوشیاری پلیس سایبر ۳- پخش آگهی‌های آموزنده از رسانه‌ها ۴- بالابردن مهارت‌های تربیتی و همسرداری و بالارفتن آگاهی در جهت استفاده بهینه از شبکه‌های اجتماعی را می‌طلبد.

چارچوب نظری

سایت‌های شبکه‌های اجتماعی آن دسته از وب‌سایت‌هایی هستند که طیف وسیعی از تعاملات اجتماعی با دوستان و اعضای خانواده را میسر می‌سازد. رسانه‌های اجتماعی می‌توانند در طول استخدام و فرآیند بررسی کارکنان و به ویژه کارمندان کلیدی یا آنهایی که با کودکان سر و کار دارند، ابزاری قدرتمند به حساب می‌آیند. از طریق برنامه ریزی و اجرای متفکرانه، امکان مهار قدرت سایت‌های رسانه‌های آنلاین و نفوذ آنها به طور قانونی به نفع سازمان مربوطه امکان پذیر می‌شود. (Wodarz^۱, 2011)

۶

این شاخص را الیسون و همکاران (۲۰۰۷) به منظور سنجش شدت استفاده از شبکه‌های اجتماعی، میزان استفاده، میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی استفاده شده است. هم‌نظر از دیدگاه لرنند (نظریه بیگانگی عاطفی) که فقر عاطفی افراد خانواده باعث استفاده بیشتر از شبکه‌های اجتماعی می‌شود.

از دیدگاه گیدنز (نظریه خشنودی) که بر اساس احساس خشنودی و رضایت فرد و تمایلات روانی افراد و چگونگی استفاده از شبکه‌های اجتماعی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

به زعم نظری و نوایی نژاد، ۱۳۸۴، خانواده چیزی بیشتر از مجموعه افرادی است که در یک فضای فیزیکی و روان شناختی با هم مشارکت دارند.

فراست، ۱۳۸۴، خانواده به یک سیستم تلقی می‌شود که حداقل از یک زن و مرد تشکیل می‌شود. این دو نقش خود را به عنوان زن و شوهر در قبال یکدیگر ایفا می‌کنند. در صورتی که در خانواده فرزندان هم وجود داشته باشند، این سیستم بزرگتر و پیچیده تر شده و نقش‌های دیگری همچون نقش والدینی نیز به نقش‌های گذشته اضافه می‌شود.

در روابط خانواده در دو بعد روابط درون گروهی و برون گروهی افراد خانواده از سرمایه اجتماعی پیوندی در سه مؤلفه (اعتماد، انسجام، مشارکت) مورد استفاده قرار می‌گیرد.

^۱Wodarz-

اولین همایش بین المللی و سومین همایش ملی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

در مورد کردار اجتماعی و روابط برون گروهی و استفاده از محتوا و میزان استفاده از شبکه های اجتماعی از نظریه ساخت یابی گیدنز استفاده شده است .

در مورد روابط والدین با نوجوانان از نظریات میرزا بیگی ، حسنعلی استفاده شده است .

فرضیه

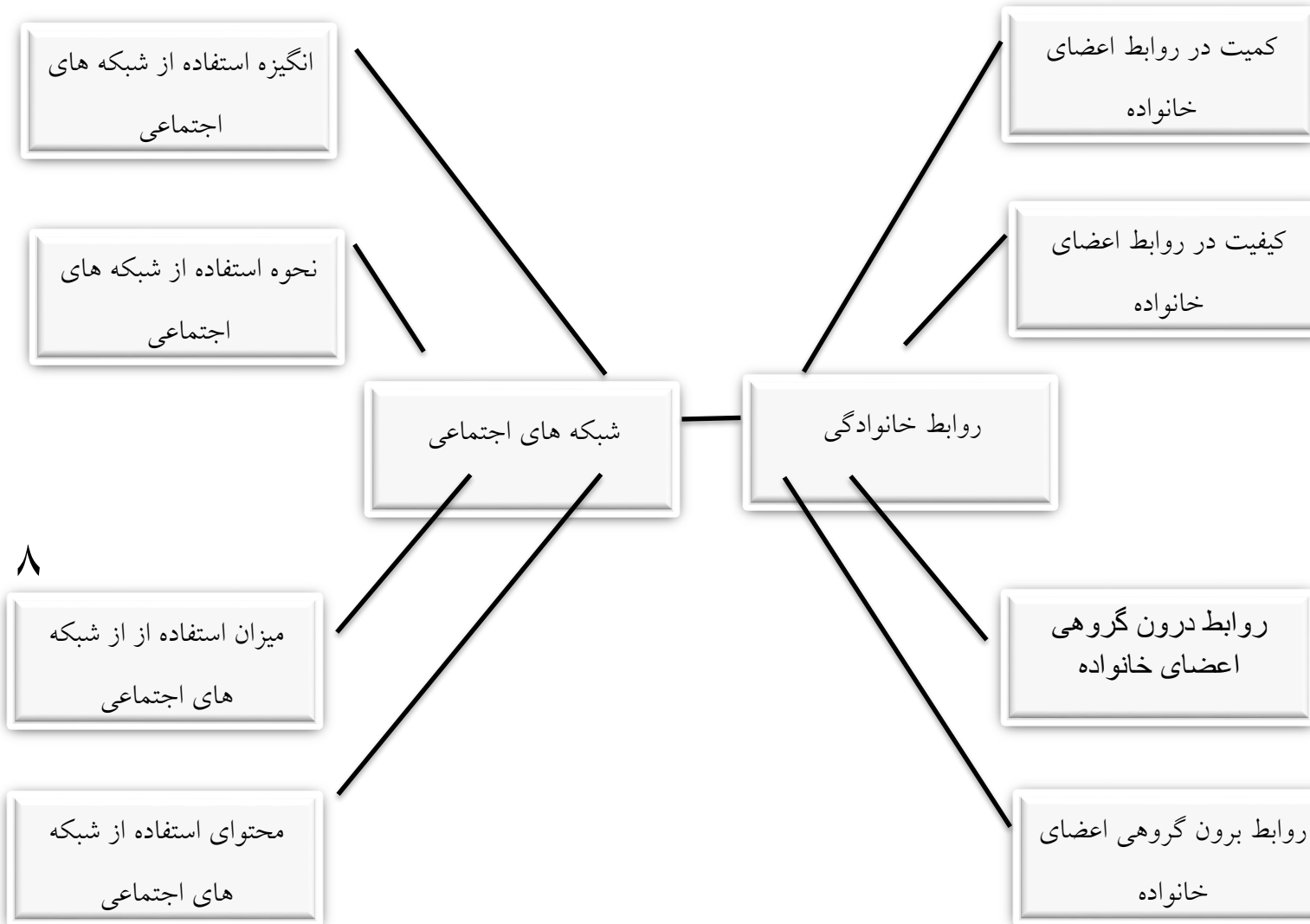
فرضیه اصلی

بین شبکه های اجتماعی و روابط بین اعضای خانواده های منطقه ۴ شهر تهران ارتباط وجود دارد .

فرضیات فرعی

- ۱- بین نحوه استفاده از شبکه های اجتماعی و روابط اعضای خانواده های منطقه ۴ شهر تهران ارتباط وجود دارد .
- ۲- بین میزان استفاده از شبکه های اجتماعی و کیفیت روابط اعضای خانواده های منطقه ۴ شهر تهران ارتباط وجود دارد .
- ۳- بین استفاده از محتوای شبکه های اجتماعی و روابط درون گروهی اعضای خانواده های منطقه ۴ شهر تهران ارتباط وجود دارد .
- ۴- بین استفاده از محتوای شبکه های اجتماعی و روابط برون گروهی اعضای خانواده های منطقه ۴ شهر تهران ارتباط وجود دارد .
- ۵- بین انگیزه استفاده از شبکه های اجتماعی و روابط اعضای خانواده های منطقه ۴ شهر تهران ارتباط وجود دارد .
- ۶- بین استفاده از محتوای شبکه های اجتماعی و میزان تحصیلات اعضای خانواده های منطقه ۴ شهر تهران تفاوت وجود دارد .
- ۷- بین استفاده از محتوای شبکه های اجتماعی و میزان درآمد اعضای خانواده های منطقه ۴ شهر تهران تفاوت وجود دارد .

مدل نظری پژوهش

روش تحلیل

روش های تحلیل و مطالعاتی در این پژوهش عبارتند از :

الف) روش اسنادی و کتابخانه ایی : استفاده از اسناد و کتاب هایی که مرتبط با چگونگی روابط خانواده ها و چگونگی بکارگیری استفاده از شبکه های اجتماعی در خانواده هاست .

اولین همایش بین المللی و سومین همایش ملی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

ب) روش احتمالی پیمایشی: دلیل انتخاب روش احتمالی پیمایشی این است که پژوهش حاضر در مورد شاخص های روابط خانواده و استفاده از چگونگی (موضوع، نوع نرم افزار و...) شبکه های اجتماعی تنظیم شده است که بیشتر از شبکه های اجتماعی مختلفی که در موبایل مورد استفاده قرار می گیرد استفاده شده است. که برای رسیدن به پاسخ سوالات و آزمون فرضیه ها، پژوهشگر ناگزیر به استفاده از این روش است. بنابراین استفاده از روش پیمایشی از روشهای اصلی تحقیق حاضر است. و این تحقیق برای تعیین اعتبار ابزار اندازه گیری (پرسشنامه) از ضریب آلفای کرونباخ برای همسازی گزینه ها استفاده می شود.

جامعه آماری

جامعه آماری تحقیق خانواده ها در منطقه ۴ شهر تهران می باشد.

نمونه آماری

نمونه آماری خانواده های ناحیه ۱ در منطقه ۴ تهران در سال ۱۳۹۴ می باشد.

شیوه نمونه گیری

اعضای نمونه از طریق تصادفی بر اساس فهرست نقشه ها و محله ها صورت می گیرد و در نهایت از روی نمونه گیری تصادفی ساده محله ها انتخاب می شوند.

واحد تحلیل

واحد تحلیل در این فصل والدین و فرزندان که از شبکه های اجتماعی استفاده می کنند.

حجم نمونه

با انتخاب چه تعداد نمونه در یک پژوهش می توان با اطمینان نتایج آن پژوهش را به جامعه بزرگتر تعمیم داد نوع مطالعه، جامعه آماری و ویژگیهای آن و از همه مهمتر تجانس و همگنی پدیده پژوهش و نوع نمونه گیری و ... بر انتخاب نمونه مؤثر است. جامعه آماری این پژوهش خانواده های منطقه ۴ است این منطقه دارای ۹ ناحیه است که به روش تصادفی ساده ناحیه ۱ انتخاب شده است.

ناحیه ۱ با جمعیت ۵۷ / ۵۵۸ که با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۴ نفر به عنوان حجم نمونه در نظر گرفته شده است که ۱۹۲ نفر از این حجم را والدین و ۱۹۲ نفر فرزندان در نظر گرفته شده است. این پژوهش دارای ۲ نوع پرسشنامه است ۲۸ سوال برای والدین و ۲۸ سوال برای فرزندان تنظیم شده است.

اولین همایش بین المللی و سومین همایش ملی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

ردیف	متغیر مستقل	متغیر وابسته	آزمون	سطح معنی	نتیجه آزمون
فرضیه اصلی	شبکه های اجتماعی	روابط خانواده ها	ضریب همبستگی	۰/۰۰۱	تأیید فرضیه
فرضیه فرعی اول	نحوه استفاده از شبکه های اجتماعی	روابط اعضای خانواده ها	همبستگی پیرسون	۰/۰۹۷	رد فرضیه
فرضیه فرعی دوم	میزان استفاده از شبکه های اجتماعی	روابط خانواده ها	رگرسیون	۰/۰۰۱	تأیید فرضیه
فرضیه فرعی سوم	استفاده از محتوای شبکه های اجتماعی	روابط درون گروهی خانواده ها	همبستگی پیرسون	ورزشی ۰/۰۰۲	تأیید فرضیه
				فرهنگی ۰/۰۰۱	
				بهداشتی و پزشکی ۰/۰۰۱	
				تبادل عکس و فیلم ۰/۰۱۵	
فرضیه فرعی چهارم	استفاده از محتوای شبکه های اجتماعی	روابط برون گروهی خانواده ها	همبستگی پیرسون	سیاسی ۰/۰۰۱	تأیید فرضیه
				اقتصادی ۰/۰۰۱	
				بهداشتی و پزشکی ۰/۰۱۳	
فرضیه فرعی پنجم	انگیزه استفاده از شبکه های اجتماعی	روابط درون گروهی و برون گروهی خانواده ها	رگرسیون	۰/۰۰۱	تأیید فرضیه
فرضیه فرعی ششم (تفاوتی)	استفاده از محتوای شبکه های اجتماعی	روابط درون گروهی و برون گروهی خانواده ها	تحلیل واریانس دو عامل	۰/۵۸	رد فرضیه
فرضیه فرعی هفتم (تفاوتی)	استفاده از محتوای شبکه های اجتماعی	میزان در آمد	تحلیل واریانس دو عاملی	۰/۸۶	رد فرضیه

اعتبار و روایی

اعتبار محتوای ابزار سنجش با توجه به CVR بدست آمده برای شبکه های اجتماعی ۸۱٪ و برای روابط اعضای خانواده ها ۸۲٪ است که نشان از همبستگی گویه های مقیاس است و همینطور از روش آلفای گرونباخ برای سنجش گویه های برای نرمال بودن استفاده شده که شبکه های اجتماعی ۹۱٪ و روابط خانواده ها ۸۱٪ که هر دو در حد بالایی است .

یافته‌ها

روش‌های آماری

در فرآیند تحقیق، پس از گردآوری داده‌ها گام بعدی شامل تجزیه و تحلیل داده‌ها است.

پس از جمع‌آوری اطلاعات از طریق پرسشنامه از تحلیل رگرسیون چندگانه، ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل واریانس نتایج که با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار خواهد گرفت و بررسی فرضیه تفاوتی از طریق آزمون رگرسیون ساده، رگرسیون چندگانه، واریانس یک طرفه، T مستقل و تحلیل واریانس یک طرفه مورد استفاده قرار می‌گیرد.

جدول آزمون فرضیه

۱۱

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

یکی از نیازهای بشر حس کنجکاوی و دانستن است، دانسته‌هایی که در دنیای واقعی شاید دسترسی به آنها مشکل خواهد بود اما دنیای مجازی توانسته این خواسته بشر را تا حدودی پوشش دهد اما با وارد شدن شبکه‌های اجتماعی و ارائه دانسته‌ها چارچوب زندگی فردی و اجتماعی افراد را تحت تأثیر خود قرار داده است. با توجه به تفاوت‌هایی که در فرهنگ و سنت و آداب و رسوم هر کشور که ابعاد و مؤلفه‌های خانواده و جامعه آم کشور را شکل می‌دهد، وجود دارد بخصوص در جامعه کشور ایران که دارای سنتی ریشه‌دار و آداب و رسوم محکم و کاملی که ریشه در چندین سال‌های پیشین از این سال‌ها داشته با ورود شبکه‌های اجتماعی در واقع چارچوب فرهنگی و اجتماعی و خانواده را سخت تحت تأثیر خود قرار داده است.

یکی از مهمترین مسائل هر خانواده و هر جامعه، هویت جامعه و فرد است که با ورود شبکه‌های مجازی ما شاهد بحران هویت و اختلال در شکل‌گیری شخصیت افراد در تمامی سه عنصر هویت هستیم که عبارتند از: ۱- شخص ۲- فرهنگ ۳- جامعه که هر یک در تکوین شخصیت فرد نقش مهمی را ایفا می‌کند. در واقع هویت شخص ویژگی‌های هر فرد را به ذات تشکیل می‌دهد. هویت اجتماعی در پیوند با گروه‌ها و اجتماعات مختلف قرار گرفته و شکل‌گیری آن متأثر از همین گروه‌ها و اجتماعات است. و هویت فرهنگی برگرفته از باورهایی است که در عمق وجود فرد به واسطه تعامل او با محیط پیرامون و آموزه‌های آن از بدو تولد تا کهنسالی جای گرفته است.

حال فضای شبکه‌های اجتماعی محیطی است که فرد را در نقش‌ها و سبک‌های مختلف زندگی از تمامی جهان با دینها و فرهنگها و باورهای مختلف قرار می‌دهد و جوانان دقیقا در زمانی که هویت آنها در حال شکل‌گیری است دچار تزلزل در تشکیل

اولین همایش بین المللی و سومین ملی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

هویت پایدار می شود و چون فرد خود را در موقعیت های متنوع نقش ها و سبک های زندگی قرار می دهد جوانان و حتی زوجین از آن تأثیر می پذیرند (اکبری ، ۱۳۹۰ : ۱۶۲) در واقع از دیدگاه جامعه شناسان تشکیل هویت افراد در خانواده با رسانه های گروهی ، مدرسه و... (روابط درون گروهی و برون گروهی) در سر مؤلفه سزمايه اجتماعي (اعتماد ، انسجام ، مشارکت) شکل می گیرد و با گسترش شبکه های اجتماعی در شکل گیری نظام شخصی و هویت افراد تحت تأثیر عوامل متعدد و گاه متعارض قرار می گیرد (صوری خسروشاهی ، ۱۳۸۶)

با توجه به پژوهش انجام شده که چگونگی استفاده از شبکه های اجتماعی از لحاظ میزان استفاده و ساعات استفاده ، محتوای مورد استفاده همه و همه در روابط درون گروهی و برون گروهی خانواده بخصوص از لحاظ کیفیت روابط خانواده بسیار مرتبط بوده است و این آسیب ها به گونه ایی مختلف خود را نشان داده چنانچه عوامل فردی ، اجتماعی ، دینی و فرهنگی را دچار آسیب و سردرگمی کرده است به عنوان مثال: نقص حریم خصوصی ، تبلیغات ضد دینی ، و القای شبهات ، حیا زدایی دختران و پسران ، انزوا ، بیماری افسردگی و بی تحرکی جوانان و حتی زوجین و عدم رضایت مخصوصاً زنان در جامعه امروزی که در واقع نظریه گیدنز در مورد نیاز های روحی و روانی و چگونگی استفاده از شبکه های اجتماعی کاملاً مصداق است همین طور عدم توجه کافی والدین به فرزندانشان و روی آوردن آنها به شبکه های اجتماعی که در واقع عدم مهارت و مدیریت کافی در تربیت بچه ها و یک نوع بی تفاوتی والد به فرزند را نمود می کند باعث گرایش فرزندان به استفاده از شبکه های اجتماعی است و در رابطه زوجین از درک متقابل گرفته تا مسائل زناشویی باید قبل از ازدواج و تمامی ابعاد ارتباط معقول در مقابل زوجین را یاد گرفته باشند حال این یادگیری می تواند از خانواده گرفته تا مشاوره های متخصص تا در خانواده این ارتباط کامل و بدون نقص باشد با یک بار فکری و فرهنگی بسیار ریشه دار تا شبکه های اجتماعی نتوانند اثر منفی خود را در رابطه زوجین به جای بگذارند هر چه قدر روابط درون گروهی خانواده ها مستحکم تر باشد در واقع روابط برون گروهی خانواده را تحت تأثیر خود قرار می دهد . به منظور پیشگیری و کاهش آسیب های نو پدید در شبکه های اجتماعی راهکارهایی مطرح شده اند که در صورت اجرای به موقع و مناسب می توانند ثمر بخش واقع شوند .

الف (آموزش

- ۱- آموزش از سوی مصادر امور فرهنگی در شهرستانها و شهرها و اطلاع رسانی به والدین در مورد فناوری جدید از جمله شبکه های اجتماعی .
- ۲- آموزش مهارت های همسر داری .
- ۳- کلاسهای آموزشی در مدارس جهت آگاهی دادن به نوجوانان و جوانان در مورد مزایا و معایب فناوری های جدید و نحوه ی استفاده صحیح از آنها .
- ۴- آگهی های آموزنده از سوی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در رادیو و تلویزیون .
- ۵- استفاده از آموزه های دینی از جمله امر به معروف و نهی از منکر و به روز کردن مسائل دینی در جهت بر طرف کردن آسیب های خانواده و اجتماعی .

ب) نظارت و پیگیری

- ۱- وضع قوانین سخت گیرانه جهت برخورد با مجرمان اینترنتی و شبکه های اجتماعی اجرایی نمودن این قوانین
- ۲- آگاهی و هوشیاری بیشتر پلیس سایبری در مورد انواع جدید جرایم رایانه ایی و اقدام در جهت ناکار آمد کردن دسیسه های دشمنان در این زمینه

ح) طرح راهکارهای عملی

- ۱- طراحی بازیهای رایانه ایی به گونه ایی که در آنها انواع خطرات موجود در فضای مجازی و راهکارهایی جهت آشنایی و مقابله با آنها تعبیه شده است .
- ۲- طراحی و تدوین بخشی از کتابهای درسی در ارتباط با آشنایی دانش آموزان با فناوری جدید ، شبکه های اجتماعی و خطرات بالقوه آنها
- ۳- طراحی هنجارسازی های مثبت و ترویج فرهنگ و استفاده از شبکه های اجتماعی
- ۴- طراحی مجازاتهای بین المللی میان پلیس های سایبری که اگر افرادی در هر گوشه ی دنیا مرتکب خلاف شدند ، بازداشت و مجازات مجرم سریع تر و آسان تر صورت گیرد .

۱۳ بر اساس پژوهش انجام شده و فرضیات تأیید ورد شده منظره پردازانی که در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفته است می توان نتیجه گرفت که :

- ۱- از دیدگاه مرتون بر اساس ساخت گرایی که او معتقد است تعامل بین افراد و احساس مسئولیت افراد و چگونگی استفاده از شبکه های اجتماعی رابطه وجود دارد . در واقع این دیدگاه اشاره به روابط درون گروهی افراد و ارتباط افراد خانواده با یکدیگر دارد و هرچه قدر میزان کیفیت در روابط خانواده پایین باشد جایگاه خود را به استفاده از شبکه های اجتماعی داده و تأثیر مخرب خود را افراد مخرب جامعه به جای می گذارد .
- ۲- دیدگاه گیدنز بر اساس ساخت یابی (کردار اجتماعی) او معتقد است بین کردار اجتماعی و استفاده از شبکه های اجتماعی ارتباط وجود دارد که این دیدگاه بر اساس روابط برون گروهی افراد تاکید شده در پژوهش انجام شده تأیید شد هر چه افراد از شبکه های اجتماعی بیشتر استفاده کنند میل به تعامل اجتماعی در تمامی مؤلفه کمتر می شود و بیشتر میل به انزوا ، عدم تعهد ، بی مسئولیتی ، و شکستن قوانین اجتماعی و هنجارهای اجتماعی دارند و در واقع چهارچوب اجتماعی و تربیت اجتماعی فرد دچار آسیب می شود .
- ۳- دیدگاه سندرابال نظریه بیگانگی عاطفی ، او معتقد است بین فقر عاطفی افراد و استفاده از شبکه های اجتماعی ارتباط وجود دارد در واقع در شبکه های اجتماعی فرد یک انسان منفعل است و با دنیا و افراد مجازی در ارتباط است با این دنیای مجازی عاری از عاطفه و ارتباط مؤثر و متقابل افراد است از طرفی این بی تحرکی و انزوای فرد ، شخص را نسبت به دنیای واقعی او هم بی عاطفه کرده و همانند یک انسان مسخ شده می کند .
- ۴- دیدگاه ابراهام مازلو بر اساس انگیزش و شخصیت که در واقع بین انگیزه افراد و استفاده از محتوای شبکه های اجتماعی ارتباط وجود دارد . در واقع روابط درون گروهی و برون گروهی افراد ، هر چقدر افراد در دنیای واقعی از هر لحاظ مشکل و آسیب دیده باشند به همان اندازه از شبکه های اجتماعی (محتوا) استفاده می کنند .

۵- دیدگاه رامرز که او معتقد است عواملی مثل در آمد ، تحصیلات و استفاده از محتوای شبکه های اجتماعی تفاوت وجود دارد که در پژوهش انجام شده این فرضیه تأیید نشده و رد شده است .

منابع فارسی

- ۱- نظری ، علی محمد ، نوایی نژاد شکوه (۱۳۸۴) ، بررسی تأثیر برنامه بهبود بخشی ارتباط بر رضایت زناشویی زوجین هر دو شاغل ، تازه ها و پژوهش های مشاوره شماره سیزدهم ، جلد ۴ .
- ۲- صبوری خسروشاهی ، حبیب (۱۳۸۶) بررسی آسیب های اجتماعی اینترنت ، دبیر خانه شورای عالی انقلاب فرهنگی .
- ۳- اکبری قاسم ، اکبری مینا (۱۳۹۰) آسیب شناسی اجتماعی ، تهران : انتشارات رشد و توسعه
- ۴- ثنایی ، باقر (۱۳۷۹) آسیب شناسی خانواده نشریه پژوهشی و تربیتی ، سال اول ، شماره ۳.
- ۵- احمدوند ، علی محمد ، عطایی ، امیر مسعود (۱۳۸۵) ، نقش فناوری اطلاعات (IT) در سیستم پلیس و فضای مجازی جرایم با رویکردی راهبردی ، دومین کنفرانس مدیریت فناوری اطلاعات و ارتباطات .
- ۶- کفاشی ، مجید (۱۳۸۸) ، سرمایه اجتماعی در نظریات جدید ، پژوهش نامه علوم اجتماعی ، سال سوم ، شماره سوم

۱۴

منابع انگلیسی

- a- Barth Olomew , Mitchell k ; Schoppe – Sullivan , Sarah j ; Glassman , Michael ; Dush , Claire M.Kamp ; Sullivan , Jason M, (2012) , New Parents Facebook use at the Transition to parenthood , family Relation , 761n3p 455-469.
- b- Hunter . Eileen , (2012) , class List [not equal to] friend list , Educational Horizon , 790n2 p 21-33.
- c- Gjoka. Mina , (2010) ,measurement of online Social Network , Pro Quest LLG , ph.D.dissertation university of California, 11 Irvine .
- d- Madge , Clare ; meek Julia ; wellens , Jane ; Hooly, Tristram, (2009) , Facebook , Social integration and informal learning at university ; it is more for Socializing and talking to friends about work than for Actually Doing Work , Learning , Media and Technology.

Effect of social networking websites on family relationship, a case study at Tehran East (region of four)

Arezuo Barati^{1*}, Majid Kafashi²

¹Master Graduate, Social Science department, Islamic Azad University, Rodehen Branch, Rodehen, Iran

